

5-7-SINF INGLIZ TILI DARSLIKLARIDA LEKSIK-FRAZEOLGIK BIRLIKLARNING LINGIVO-DIDAKTIK TAHLILI.

¹Mamajonova Zilola Ilhomjon qizi

¹Farg'ona davlat universiteti lingvistika ingliz tili yo'nalishi
2-bosqich magistranti,

²Yunusova Hilola Ravshan qizi

²Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi, PhD.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7298448>

ARTICLE INFO

Received: 26th October 2022

Accepted: 04th November 2022

Online: 07th November 2022

KEY WORDS

Frazeologiya, leksikologik birliklar, frazalar, frazeologik birliklar, maqol, iboralar.

Frazeologiya (yunoncha phrasis- bu“ ifoda, logos-bu“ ta’limot) -“ tildagi turg’un birikmalarni o’rganuvchi tilshunoslikning bo’limi. Frazeologizmlar umuman tilda, ma’lum bir yozuvchi tilida, ma’lum bir badiiy asar tilida va hokazolarda turg’un birikmalar majmui deb ham ataladi. Frazeologizm so'z bilan bir xil emas va unga to'liq ekvivalent emas. Frazeologik iborada ifodalangan semantik ma'no bir so'z bilan emas, balki ikki yoki undan ortiq so'z birikmasi bilan ifodalangani uchun u murakkabroq tipdagi leksik birlikdir. Frazeologizm so'zdan tuzilishiga ko'ra farq qiladi: so'z morfemalardan iborat bo'lib, har qanday frazeologik birlik, eng avvalo, ma'lum bir til grammatikasi qonuniyatlari (alohida frazema yasalihi va butun so'z yasalihi) asosida birlashgan so'z birikmasidir. Frazeologik birliklarning tarkibiy qismlari o'zaro bog'lanishda erkin bo'lmaydi, ularning boshqa so'zlar bilan moslik doirasi yopiq. Frazeologizmlar leksik barqarorlik bilan ajralib turadi, asosan doimiy tarkibni saqlaydi.

ABSTRACT

Maqolada frazeologik birliklar haqida ma'lumot, ularning kelib chiqish tarixi va leksik-frazeologik birliklar ustida izlangan olimlar va ularning qarashlari haqida manbalar yoritib berilgan.

Mustaqil lingvistik fan sifatida frazeologiya nisbatan yaqinda paydo bo'lgan. Mavzu va vazifalari, uni o'rganish ko'lami va usullari hali aniq belgilanmagan, ular to'liq qamrab olinmagan. Frazeologik birliklarning erkin so'z birikmalariga nisbatan asosiy belgilari, frazeologik birliklarning tasnifi va ularning gap bo'laklari bilan munosabati va boshqalar haqidagi savollar boshqalarga qaraganda kamroq ishlab chiqilgan. Bu birliklarning tildagi tarkibi. Ayrim tadqiqotchilar (L.P.Smit, V.P.Jukov, V.N. Teliya, N.M. Shanskiy va boshqalar) frazeologiyaga uning barqaror birikmalarini, boshqalari (N.N. Amosova, A.M. Babkin, A.I. Smirnitkiy va boshqalar) - faqat ma'lum guruhlarni o'z ichiga oladi deb aytib o'tishgan. Demak, ayrim tilshunos olimlar (jumladan, akademik V.V.Vinogradov) maqol, matal va qo'shma so'zlarni frazeologik birliklar turkumiga kiritmay, ular frazeologik birliklardan semantikasi va sintaktik tuzilishiga ko'ra farqlanadi, deb hisoblaydilar. V.V. Vinogradov: Maqol va matallar gap

tuzilishiga ega bo'lib, so'zlarning semantik ekvivalenti emas deb ta'kidlagan.

Ma'lumki, frazeologik birliklar ko'chma ma'noda qo'llanadigan so'zlarning erkin birikmasidan hosil bo'ladi. Frazeologik birlik komponentlarining nominativ ma'nolari qanday ko'chirilishi, ulardagi ko'chma ma'noning qanchalik kuchli ekanligiga qarab V.V.Vinogradov ularni - frazeologik birikmalar, frazeologik birliklar va frazeologik birlashmalar deb uch turga ajratadi.

1. Frazeologik birliklar - so'zlarning shunday barqaror birikmalari bo'lib, ularda umumiy majoziy ma'no mavjud bo'lganda, tarkibiy qismlarning semantik bo'linish belgilari aniq saqlanib qoladi: loviyani to'kib tashlash - sirni ochish; qovurish uchun boshqa baliqlarga ega bo'lish muhimroq ishlarga ega bo'lish; yelkada tor bo'lmoq - hazilni tushunmaslik; shaytonni o'zidan ko'ra qora rangga bo'yash - bo'rttirib ko'rsatish. Frazeologik birliklar o'zining obrazlilik, metaforasi jihatidan frazeologik birikmalarga bir qadar yaqinroqdir. Ammo majoziy tarkib faqat diaxronik tarzda ochiladigan frazeologik birikmalardan farqli o'laroq, frazeologik birliklarda majoziylik, ko'chirish zamonaviy til nuqtai nazaridan amalga oshiriladi. Akademik V.V. Vinogradov obrazlilikni faqat frazeologik birliklarga xos xususiyat deb biladi.

2. Frazeologik birlashmalar yoki idiomalar mutlaqo bo'linmaydigan, ajralmaydigan turg'un birikmalar bo'lib, ularning umumiy ma'nosi ularni tashkil etuvchi so'zlarning ma'nosiga bog'liq bo'lmaydi: chelakni tepmoq - so'zlashuv tilida bu egilmoq, o'lmoq; = oyoqlarini cho'zmoq, be at smb.'s beck and call - har doim xizmatga tayyor

bo'l; = topshiriqlarni bajarish; mushuk va itlarni yomg'irlash - chelak kabi quyung (yomg'ir haqida Frazeologik birikmalar ularning tarkibiy qismlarining ko'chma ma'nolari asosida paydo bo'lgan, ammo keyinchalik bu ko'chma ma'nolar zamonaviy til nuqtai nazaridan tushunarsiz bo'lib qolgan. Frazeologik birikmalarining obrazlilik faqat tarixiy jihatdan ochiladi. Yoki, masalan, barcha bosh barmoqlar iborasi tarixan barmoqlarning hammasi bosh barmoqlar ifodasidan kelib chiqqan

3 Frazeologik birikmalar turg'un burilishlar bo'lib, ular tarkibida erkin va frazeologik jihatdan bog'langan so'zlarni o'z ichiga oladi tor qochish - mo'jizadan qutulmoq, qovog'ini chimirmoq - qovog'ini solib qo'ymoq, Odam olma - Odam olma, sizif mehnati - Sizik mehnat, miyani rack - boshqotirmoq (o'ylab ko'ring, eslamog), to'lamoq. kimgadir e'tibor . - kimgadir e'tibor berish va hokazo. Yaxlit ajralmaydigan ma'noga ega bo'lgan frazeologik birikmalar va frazeologik birliklardan farqli ravishda frazeologik birikmalar semantik ajralish xususiyati bilan ajralib turadi. Bu jihatdan ular erkin iboralarga yaqin.

Shunday qilib, frazeologik birikmalarda to'g'ridan-to'g'ri va ko'chma ma'nolar o'rtasidagi bog'liqlik yo'qolgan, ular uchun majoziy ma'no asosiy bo'lib qolgan. Shuning uchun frazeologik birikmalarni boshqa tillarga tarjima qilish qiyin. Frazeologiya murakkab hodisa bolib, uni organish oziga xos tadqiqot usulini, shuningdek, boshqa fanlar leksikologiya, grammatika, stilistika, fonetika, til tarixi, tarix, falsafa, mantiq va mamlakatshunoslik ma'lumotlaridan foydalanishni talab qiladi.

References:

1. Alekhina A.I. Frazeologik birlik va so'z. - Minsk, 1991 yil
2. Amosova N.N. Ingliz frazeologiyasining asoslari. - L.: Nauka, 1989.
3. Anichkov I.E. Tilshunoslikka oid ishlar. - Sankt-Peterburg: Nauka, 1997.
4. Babkin A.M. Rus frazeologiyasi, uning rivojlanishi va manbalari. - L.: Nauka, 1990.
5. Vinogradov V.V. Rus tilidagi frazeologik birliklarning asosiy turlari haqida. - M.: Nauka, 1986.